Naspeuringen van Paul Theelen: "De Latijnsche Beschaving"; Een erfenis bij uitnemendheid

"De Latijnsche Beschaving"

24 april 1936 **DE LATIJNSCHE BESCHAVING**
HARE BETEEKENIS VOOR ONS GEWEST EEN STUKJE GESCHIEDENIS
I.
Met het klimmen der jaren raakt men eraan gewoon zich over niets te verbazen en de levenswijsheid te huldigen van den ouden Horatius Flacius, die vóór circa 1900 jaren aan zijn vriend Numicius schreef:

"Nil admirari prope res est una Numici,
"Solaque quae potest facere et servare beatos".

Toch ziet zelfs de ouderling, die het gewone "??? van geestesrichtingen en partijen niet een toegeeflijken glimlach pleegt gade te slaan, zijn vreedzaam geduld in onzen veelbewogen tijd somtijds op een harde proef gesteld, wanneer hij gedwongen wordt te aanschouwen, dat de levenswaarden, waarop hij van jongsaf den hoogsten prijs heeft leeren stellen, met een niets ontziende vermetelheid in het slijk worden gesleurd.
Dit geldt natuurlijk allereerst ten aanzien van de bovenzinnelijke goederen, wier heilige schut vanouds is toevertrouwd aan de Moederkerk, die wij, katholieken, in dit somber tijdsgewricht meer dan ooit hebben te verdedigen tegen de deels openlijke, deels geniepige aanvallen van hare onverholen, of erger, sluw-geslepen vijanden.
Maar dit geldt tevens ten opzichte van de hoogste natuurlijke cultuurgoederen der menschheid en met name van de Latijnsche beschaving. Eeuwen en eeuwenlang heeft geen enkel ontwikkeld mensch aan de waarde dier beschaving getwijfeld. En vanaf haar eerste optreden te Rome tot op den dag heden heeft de H. Kerk het als haar plicht beschouwd, de jongelingschap, die zich onder haar hoede voorbereidde tot het heilig priesterschap, op te leiden in de taal- en letterkunde van het oude Latium. Doch zie, daar komt negentien eeuwen na Christus dood een nieuwe "Beweging" opdagen. Pe alles vertrapt wat totnogtoe als hoogverheven en eerbiedwaardig in aanzien stond. Met de trouw aan den Paus en den Bisschop, waarop Zuid-Nederland sinds zestien eeuwen P*men mag, verwerpt zij tevens de Latijnsche als "volksvreemd" en "strijdig met den aard van het Germaansch ras", waartoe zij ons, Zuiderlingen, zeer ten onrechte rekent. Daarom schijnt het ons nuttig, aan de hand der vaststaande historie-bronnen, onbevooroordeeld en onpartijdig na te gaan, wat Limburg was vóór de komst der Romeinen en wat het onder den invloed der Latijnsche beschaving met Gods hulp is.

Wat wij van het praehistorisch Limburg weten, danken wij aan den speurzin van vroegere en latere oudheidkundigen, in de laatste jaren speciaal aan die van Dr. Beckers, arts te Beek. Door hun werk wordt in hoofdzaak bevestigd wat wij reeds wisten door soortgelijke onderzoekingen in het buiten- en binnenland: de Limburgers uit den oertijd stonden op een lagen trap van cultuur; zij woonden in houten en leemen hutten, hadden zeer primitieve sieraden, beschikten over weinig doelmatige werktuigen en beoefenden als eenig bekend kunsthandwerk de pottenbakkerij. 1) Eerst met de komst der Romeinen deden hogere beschavingsvormen hun intrede in deze gewesten, die meer dan honderd jaren den zegenrijken invloed der Latijnsche kolonisatie in ruime mate hebben ondervonden. Terwijl de Rijn (reeds destijds!) de grens-?ng was tegen het Barbarendom, was de Maas, de rivier in het vredige land, de natuurlijke geleider der hoogere cultuur. Vooral de tweede eeuw na Christus was voor de streken een volkomen vreedzaam en veilig tijdperk: onbeschermde landhuizen en hoeven hier en ginds, vooral in het bekoorlijke heuvelland langs de Geul en een welgestelde bevolking leefde er onbekommerd en wèl betuigd tegen oorlogsgevaar. Een der centra van deze Romeinsche landbouwkolonie in Zuid-Limburg is reeds geruif], een tijd geleden ontdekt op het plateau van het huidige Ravensboschklooster. Daar heeft een groot aantal in een wijden omtrek verspreide hofsteden gelegen, met in het midden een mausoleum of graftempel, waar de verbrande resten der overledenen in steenen kisten werden bijgezet. Dat er onder de schutse der Romeinsche adelaars naast een betrekkelijk hooge cultuur ook de groote welvaart in deze streken heerschte, blijkt uil verschillende

Ziedaar een drietal vragen, die wij aan de hand van de ons bekende cijfers en feiten zullen pogen naar best vermogen te beantwoorden. Wat de kwaal der geloofsverslapping betreft, meenen wij, dat het thans levend geslacht een rationeele vergelijking met de vorige generaties niet behoeft te duchten. Halfslachtige en flauwhartige katholieken zijn er altijd en overal geweest in alle oorden der wereld, dus ook in Limburg. Met name in de zestiende eeuw was de zedelijk-godsdienstige toestand, zoowel hier als elders, veel ongunstiger dan thans. Destijds was het zedenbederf onder de katholieken niet alleen omvangrijker, maar het werd veel erger dan thans verzwegen en verdoezeld, ook door de geestelijkheid, die zelve in betreurenswaardige mate door de moreele verslapping was aangetast. Wij denken er niet over op schandaaljacht te gaan in de kronijken en gedenkschriften van dien ongelukkigen tijd: hetgeen ons overigens niet de minste moeite kosten zou. Maar wanneer men weet dat zelfs in goedgezinde en geloofstrouwe kringen stemming werd gemaakt tegen het priester-coelibaat, omdat het toch niet werd onderhouden", dan zal men begrijpen, dat het ver gekomen was met de corruptie van de zeden, ook bij "het zout der aarde". Dat katholiek Limburg die wreedste aller beproevingen is te boven gekomen zonder duurzame schade voor het heilig Geloof, dat in zooveel andere streken geheel of grootendeels verloren ging, mogen wij terecht als een overtuigend bewijs doen gelden voor de onwrikbare gehechtheid der bewoners van dit gewest aan den godsdienst en de leer van Rome. Nadien is de geloofstrouw der Limburgers nog herhaaldelijk op de proef gesteld, door Joseph II, door het Fransche Directoire, door Napoleon en last not least door koning Willem I der Nederlanden. Maar noch in de achttiende noch in de negentiende eeuw was er eenige sprake van zedenbederf of verslapping bij den Clerus! En waar de priesters het geloovig volk voorgaan in onbezweken standvastigheid en in reinheid van zeden, daar is het behoud van de hoogste levenswaarden verzekerd, al blijft voor ieder onzer "lijden, strijden, overwinnen het daaglijks wederkeerend lot".

Thans nog enkele woorden over de toestrooming van andersdenkenden naar ons gewest. Daarover bestaat naar men weten zal, een nauwkeurige statistiek, die dateert uit 1930, het jaar der elfde algemeene volkstelling.
De gegevens zijn dus reeds meer dan vijf jaar oud: maar sindsdien is de toestand door den terugkeer van een groot aantal vreemdelingen naar hun geboortegewest of hun heimat-land veeleer verbeterd dan verergerd. Wij mogen dus het aantal andersdenkenden, dat destijds ruim zes en een half percent (juist 6.55 pet.) bedroeg, gerust als een maximum beschouwen; waaruit volgt, dat op dit oogenblik Limburg voor circa 94 percent katholiek is! Dit zal menigeen verbazen, die alleen op de mijnstreek pleegt te letten: immers daar is de verhouding tusschen geloofsgenooten en andersdenkenden veel ongunstiger! Heerlen telde op 31 December 1930 ruim 20, Hoensbroek bijna en Brunssum ruim 24 percent niet-katholieken, terwijl Geleen-Lutterade slechts 14 percent andersdenkenden boekte. Alle andere gemeenten blijven beneden dit percentage: Kerkrade heeft nog niet voluit tien en Maastricht niet meer dan zes percent andersgeloovigen, alle "onkerkelijken" erbij inbegrepen. Het spreekt vanzelf, dat heel de rest van de provincie een beeld vertoont van godsdienstige samenhoorigheid, zooals geen ander gewest van Nederland te aanschouwen geeft. Zoo zijn er 52 gemeenten met niet meer dan hoogstens tien andersdenkenden. En ten Noorden van Maasbracht vindt men achttien aan elkander grenzende gemeenten op den linkeroever der Maas met in totaal 31.386 inwoners, waarvan 31.337 katholieken! Als de twee volkrijkste van de twaalf gemeenten, waar alle inwoners zonder uitzondering katholiek zijn, noemen wij Limbricht met 2088 en Schimmert — de geboorteplaats van Mgr. Lemmens — met 1766 inwoners. Wie deze cijferreeksen, die wij desverlangd met tal van andere zouden kunnen aanvullen, rustig en onpartijdig nagaat, komt tot de slotsom, dat van de invasie der andersdenkenden geen gevaar van beteekenis voor de Katholieke Kerk in Limburg te duchten is. Dit gevaar is trouwens nog te geringer, omdat de godsdienstige band, die hen samenbindt, bij uitstek zwak is en de gespletenheid van confessie bij de Protestanten ook in ons gewest ontstellende vormen heeft aangenomen. De

En daarom herhalen wij eindconclusie, die door het betoog der jeugdige schrijvers over de "klassieke cultuur" volkomen onaangetast is gebleven, en die wij in ons nummer van 25 April formuleerden als volgt: Limburg bleef Katholiek en Limburg bleef zich koesteren in de zon der Latijnsche beschaving. Eeuwenlang kende het geen andere schrijftaal dan het Latijn. En het is onder den dubbelen en onafscheidelijken invloed van Rome's godsdienst en Rome's hoogstaande cultuur, dat het mengelmoes van volken en rassen, die op onzen bodem in den kroes der eeuwen zijn samengesmolten, een hechte eenheid is geworden, trouw aan vorstin en vaderland, maar bovenal onverbrekelijk verbonden aan hare geestelijke bakermat: de Kerk van Christus;, wiens Stedehouder te Rome zetelt.

Tegenover de geheel verwrongen voorstelling, die de jeugdige schrijvers in den aanvang van hun stuk ons in de schoenen pogen te schuiven, stellen zij vervolgens de hunne, waarin zij "Wahrheit und Dichtung" op tamelijk handige, maar toch geenszins ondoorzichtige wijze hebben dooreengemengd. Hun betoog komt in hoofdzaak hierop neer, dat de huidige taalgrens tevens de rassengrens vormt en dat wij dus Germanen zijn. Trouwens ook de Franken, die van het begin der vijfde tot het einde der negende eeuw — in bijna vijf honderd jaren — in Gallië den toon hebben aangegeven, en die althans het Noorden en Midden van het land in die mate hebben overheerscht, dat het thans nog den naam Frankrijk draagt, waren volgens de ge?e inzenders, zonder den minsten twijfel ras-echte Germanen! En zij zijn van deze "waarheid" zoo vast dat zij hare ontkenning al bij voorbaat signaleeren als "een der grootste ontdekkingen der laatste eeuwen op historisch gebied". Daarentegen verlagen zij de volksverhuizing, met haar verwoestende en vernielende gevolgen. 't een soort vreedzame penetratie, die althans de lagere bevolking niet onwelgevallig was: trouwens — zoo stellen zij het voor — "slechts kleinere Germaansche benden hebben zich van het (Romeinsch) Keizerrijk meester gemaakt". En dan volgt hun eindconclusie: "Limburg is Germaansch met sterk Latijnschen inslag", vergezeld van de welgemeende waarschuwing tegen volkshaat "wegens den politieken staatsvorm" in het Derde Rijk.

Geschiedenis is stellig niet uitsluitend een opeenvolging van feiten en jaartallen. Maar al mag, vooral bij het schrijven der beschavingsgeschiedenis van landen en volken, de geest, die uit de historische gegevens spreekt, en die het feitelijk gebeuren bezielt en levend maakt, nooit worden verwaarloosd, toch vormen de foiten en niet de fantasieën den eenig juisten en eenig deugdelijken grondslag, waarop de historicus te bouwen heeft. En nu zal het onzen lezers ongetwijfeld hebben getroffen, dat het lijvig document van onze beide jonge Nijmegenaren overvloeit van beweringen en beschouwingen, maar volkomen is verstoken van alle feitenmateriaal. T)e huidige snreektaal in Limburg is het eenig feit, waarop zij zich tot slaving hunner gerrnanophiele stellingen beroepen. Almaar verder zoeken wij tevergeefs naar eenig positief gegeven en eenig jaartal! Het zij ons dus vergund het geheugen der geachte inzenders even op te frisschèn en hun de geschiedenis van deze streken ten tijde der volksverhuizing voor oogen te stellen. Wij vatten derhalve den draad van ons verhaal weer op, waar wij hem aan het slot van ons artikel d.d. 25 April afbraken: bij den inval der Vandalen of Wandalen in het jaar 406 Onzes Heeren. En dan zien wij, dat deze "kleine Germanenbende", die uit het stroomgebied van de Oder afkomstig was, niet alleen in onze streken de Romeinsche vestingen, Coriovallum, Maastricht en Tongeren, met den grond gelijk maakte, maar heet Gallië te vuur en te zwaard verwoestte, en aldoor vernielend en plunderend tot :n Spanje doordrong! Hier werd zij acht jaren later in haar vaart gestuit, door de Romeinen met den steun der Westgothen verslagen en ten slotte tot in Gallicië teruggedrongen. Maar in 428 ondernamen de Vandalen 'n tweeden plundertocht in 't meer en meer vervallen Romeinsche Rijk. Wederom trokken 2,ij door Pannonië (thans Hongarije). Rhetia en Gallië naar Spanje, war.ma zij twee jaren later overstaken naar Afrika, vanwaar zij alle kuststreken der Middellandsche Zee met hun roof- en strooptochten onveilig maakten. Hoe het verder met hen

Hoe deze nieuwe en vermeerderde editie van «en ouden furor Teutonicus deze streken heeft geteisterd, bewijst het veelzeggend feit, dat er uit den Frankischen Ghristentijd, die in dit gewest ruim drie eeuwen heeft geduurd, geen enkel monument is overgebleven, hoewel het voorbeeld van St. Monulfus ongetwijfeld wijd en zjd navolging heeft gevonden. Evenmin als de Vandalen of de Hunnen hebben de Noormannen ook maar één kerk of één hoeve op hun verwoestenden weg gespaard En toen graaf Arnolf bij de Dyle in 951 eindelijk den storm had bezworen, kon de Latijnsche beschaving opnieuw gaan opbouwen, wat de Germaansche vernielzucht had neergebrand. Zie, wanneer men aan de hand der geschiedenis deze reeks vaststaande hoofdfeiten uit Limburgs verleden nagaat, dan heeft men toch het volle recht om zich ie verbazen over het onberedeneerd napraten van de tastbare fabelleer uit het Derde Rijk omtrent een "Nordisch ras" met een "eigen volksaard", waardoor niet alleen Pruisen of Pommeren, maar ook Noorden Zuid-Nederland gelukkig zou zijn gemaakt met de weldaden van een edelaardig karakter en een hoogstaande cultuur. Dat de N.S.B, zulke dwaasheden na papegaait, valt licht ie begrijpen en dus gemakkelijk te vergeven. Zij is nu eenmaal de spreektrompet van het "rasecht" Nationaal-Socialisme. Maar dat Katholieke jongelui van goeden huize zich in die mate laten bedotten door den valschen waan van de Duitsche wetenschap, dat zij zulke Germaansche bakersprookjes met geloovige gezichten navertellen, zie, dat noemen wij een uiterst veeg teeken des tijds. Natuurlijk mogen wij geen "haat opvatten" tegen onze taalverwante geloofsbroeders in het Rijnland, die op het oogenblik hun gehechtheid aan den godsdienst en de beschaving van Rome met de vervolging en de foltering van de besten hunner priesters en voormannen moeten boeten. Maar het "politieke systeem", dat thans in het Derde Rijk heerscht, mogen en moeten wij verfoeien met al de kracht onzer ziel. Want dit systeem is onverbrekelijk gekoppeld aan een wereldbeschouwing, die de gevaarlijkste ketterij propageert, waarmee de Kerk Gods in haar eeuwenheugend bestaan ooit heeft te kampen gehad. Laten onze jonge vrienden uit Nijmegen zich op dit vraagstuk dus nog eens goed bezinnen en vlijtig de geschiedbronnen naspeuren. Ongetwijfeld is de wetenschap er om de waarheid en niet om een of andere partij van propagandamateriaal te voorzien. Maar de waarheid zetelt op den stoel van St. Petrus te Rome, vanwaar eerst de Gallo-Romeinsche en later de gekerstende beschaving uitging op haar heilzamen weg naar dit gewest Laten wij Katholieken ons dus niet verblinden door rassenwaan en pseudo-geleerdheid, maar al onze krachten inspannen tot ongerept behoud van deze beschaving, die thans opnieuw door een Germanen-horde van "Nordische Menschen" wordt bedreigd. En laten wij zonder voorbehoud onze Bisschoppen volgen op den weg, dien zij ons nogmaals hebben gewezen en die niet voert naar het Germanendom, maar naar het "Roma aeterna" de eeuwige woonstede van de Latijnsche beschaving en den zetel van het ware en onverwoestbare Christendom.

1) Men vindt dit citaat o.m. in het interessant werk van Mgr. Fr. Bock, Kanunnik te Aken en Kapelaan Willemsen, schatbewaarder van St. Servaas te Maastricht, waarin zij de geschiedenis der "Antiquitées sacrées" in de beide oude Kapittelkerken (St. Servaas en O. L. Vrouw) breedvoerig hebben beschreven en rijk geïllustreerd (Jos. Bussel, 1873).
2) Vertaling: "Van de woede der Noormannen, verlos ons Heer."

17 juni 1936 **Van de beide Nijmeegsche studenten, die reeds eerder aan het woord**
waren in ons blad, ontvingen we het volgend schrijven:
Vooraf zij opgemerkt dat het hierna volgende verweerschrift op de drie artikelen van redactiewege in dit dagblad d.d. 23, 25 en 26 Mei 1.1. verschenen, uiterst beknopt is, aangezien de redactie onze plaatsruimte beperkte.
Ter zake: Wanneer ons artikel d.d. 22 Mei sprak van "klassieke cultuur" en het redactioneele artikel d.d. 23 Mei spreekt van de "klassieke periode te Rome", dan weet elk gymnasiast, dat "klassiek" in de tweede uitdrukking iets anders beteekent dan in de eerste. Door dit beleekenisonderscheid te negeeren kon onze opponent zich schuldig maken aan 'n misleidend woordgegoochcl. Wij herhalen ons bezwaar tegen den schrijver, dat hij de complexe verschijnselen van

Een erfenis bij uitnemendheid.

Als we, in gepeinzen verdiept, omdwalen door een schilderachtig landschap en overal het werk der nijvere voorgeslachten in vereeniging met dat der tegenwoordige bewoners opmerken, voelen we telkens onwillekeurig de vraag bij ons opkomen, hoe 't er in de streek mag hebben uitgezien in den tijd, toen er, voor t eerst een mensch den slechts — of wel geheel ongeschoeiden voet zette en met schuwe, vreesachtige blikken spiedend rondschouwde door een onbeschrijfelijke wildernis, waarin hij bij iederen stap groot gevaar liep zijn naakt lichaam deerlijk te wonden, in de met planten overwoekerde moerassen te verzinken, of wel een prooi te worden van vreeslijke roofdieren.
De toestand van die eerste bewoners moet wel in hooge mate ellendig zijn geweest.
Uit hun vroegere woonplaatsen door vijandige stammen verjaagd, vonden re hier zelfs, geen enkel gebaand pad.
In de schier oneindige bosschen was vaak de bodem dicht bezet met stekelige hulst, doornstruiken en slingerplanten, terwijl de voet bij iederen stap diep wegzonk in de overblijfselen van vergane planten, er door de eeuwen opgehoopt. Wie onvoorzichtig genoeg was, zich voort te spoeden, zonder eerst te onderzoeken of de grond hem dragen kon, liep telkens gevaar in 't moeras of veen te verzinken en jammerlijk om te komen. Zoo zijn er in "t museum te Assen een paar zoogenaamde moeraslijken te zien. 't Zijn menschenhuiden, door 't moeras gelooid. Al de overige lichaamsdeelen zijn geheel vergaan. Lieden, die met de veenderij bezig waren, hebben ze uit bet Drentsche veen opgediept.
Omstreeks het jaar 330 na Christus spoedde zich een aanzienlijk Romeinsch ruiter voort, ter plaatse waar nu Deurne (N. Brabant) ligt. Maar de veenbodem kon die vracht niet dragen en paard en ruiter verzonken. Alleen de overblijfselen der wapenrusting zijn in onzen tijd door turfgravers aan 't licht gebracht en die zijn merkwaardig genoeg. Ze bestaan namelijk uit een prachtigen verguld-zilveren helm, een fijn gesneden bovenschoen, twee binnenschoenen, een bronzen klokje van een paard, de speld van den mantel, een gedeelte van de spoor, en 't zilveren beslag van de zwaardschede. Van de lichamen van paard en ruiter was geen spoor meer te vinden en ook de verdere bewapening, ongetwijfeld van ijzer, is geheel verteerd. De vele geldstukken, die de ruiter bij zich droeg, zijn ook bewaard gebleven. 't Zijn munten, met de beeltenis van den Romeinschen Keizer Constantinus er op, die ons omtrent den tijd inlichten.

Maar om op die eerste bewoners terug te komen: onwillekeurig vragen wij ons af:
"Vanwaar kwamen zij?"
"Hoe zagen zij er uit?"
"Hoe leefden en streefden zij?"
Er kwam geen of maar weinig antwoord op die belangstellende vragen.
Heeft de zon, die ze op hun levensweg bescheen, verwarmde en verkwikte, de heugenis aan hen bewaard?
Weten maan en sterren, die ze op hun nachtelijke omzwervingen te water en te land, jagend of gejaagd, voorlichtten, zich hunne te herinneren?
Vertelt de wind, die ritselt in 't loover, bijgeval de geschiedenissen van hen, die voor duizenden jaren stonden waar wij nu Joch van het tooneel hunner werkzaamheid verdwenen, terwijl hun plaats ze niet meer kent?
Andere geslachten verschenen en verdwenen op dezelfde plaats en op gelijke wijzen en lieten de meer of minder vluchtige sporen van hun aanzijn achter.
Daar boven de asch hunner gestorven verwanten de reusachtige steenblokken op te stapelen die de hunebedden vormen, richtten ze tevens blijvende monumenten op tot hun eigen gedachtenis en de steenen of bronzen werktuigen en versierselen, op verschillende plaatsen gevonden, leeren ons het een en ander van hun leven en bedrijf, alsmede van hun kunstvaardigheid.
't Is verwonderlijk, wat er in den loop der tijden, vaak toevalligerwijs, uit den bodem is opgediept, 't welk aan de vroegere bewoners herinnert.

opgravingen, die in het ?le kwartaal dezer eeuw door wijlen Dr. Goossens in samenwerking met prof. dr. Holwerda werden verricht. Zoo werd in de buurt van Bocholtz een weelderig landhuis ("villa") opgegraven, dat geheel was opgetrokken op gemetselde fundamenten, waarbij de badinrichting evenmin ontbrak: de centrale verwarming! Neen, schud niet ongeloovig het hoofd, modern her. Immers ziehier wat in het boek van prof. Holwerda op blz. 153 letterlijk te lezen staat: Sommige vertrekken (van de opgegraven villa) waren volgens het bekende hypocausum-systeem verwarmbaar: een dubbele gemetselde vloer, waarvan de bovenste laag op steenen kolommetjes rustte, ontving de warme lucht uit een stookplaats buiten tegen den muur van het gebouw en steenen buizen voer haar verder langs de wanden naar boven. Ook de badvertrekken waren op deze wijze verwarmd en zelfs het gemetselde waschbekken heeft zijn fundament in den grond achter gelaten. Zoo schrijft de hooggeleerde onderzoeker, die sluit met de volgende slotsom: Dat dus een hoogbeschaafde Romeinsche bevolking ons Zuid-Limburg heeft bewoond, behoeft geen verder betoog: naast den meer eenvoudigen boer leefde hier, in zijn luxe landhuis, de groote Romeinsche heereboer op denzelfden voet als hij in de klassieke landen gewoon was. Het is eigenlijk vrijwel dezelfde boerderij, welke thans nog als het typisch Limburgsch boerenhuis in deze streken wordt aangetroffen. (Vetdruk van ons. Red.) Wij zouden hieraan niets meer hebben toe te voegen, — de citaten spreken een luide en duidelijke taal! — ware het niet, dat de hooggeleerde schrijver nog heel in het bijzonder de aandacht had gevestigd op de beteekenis van Heerlen in dit vroegste tijdperk van Limburgs geschiedenis.
"Bijna uit de geheele Romeinsche periode", zoo schrijft hij op blz. 154, "zijn er te Heerlen voorwerpen gevonden: zelfs uit den vroegsten lijd, dien van keizer Augustus, schijnen reeds enkele vondsten te zijn gedaan: en ook nog de eerste tientallen jaren der vierde eeuw na Christus (dus ruim drie honderd jaar na Caesar Augustus. Red.) zijn er zeker door een aantal voorwerpen vertegenwoordigd". En dan vervolgt hij letterlijk: "Dat Heerlen een soort landstadje is geweest, een middelpunt voor de landbouwende bevolking, meenen wij te mogen afleiden uit de vondst van een aantal pottebakkersovens op verschillende punten van de gemeente, werkplaatsen vaar onderscheiden soorten Romeinsch aardewerk werden vervaardigd". "Ditzelfde aardewerk nu vinden we terug in de overblijfselen der Romeinsche hoeven in Limburg: voor de boerenbevolking schijnen dus die Heerlensche pottenbakkers in de eerste plaats te hebben gewerkt. Blijkbaar was dus Heerlen de plek, waar die bevolking voor haar huishoudelijke behoeften ter markt ging". Men ziet, dat er niets nieuws is onder de zon. Want 1800 jaar later gaat de landbouwende bevolking van den omtrek nog steeds te Heerlen naar de markt. Als men nu precies weten wil hoe aan de Latijnsche beschaving in deze gewesten een einde is gekomen, dan behoeft men slechts te lezen, wat prof. Holwerda aan het slot van zijn hoofdstuk over de Romeinsche landkolonisatie schrijft: "Als ware een verzengende adem over het land gegaan, zien we in den aanvang van de derde eeuw na Christus al dat Latijnsche leven, die welvarende landhuizen, die echt Romeinsche weelde in Zuid-Limburg plotseling vernietigd; en ook in het naburige Belgische land neemt men hetzelfde verschijnsel waar. "Vele overblijfselen vertoonen nog de sporen van brand en ruw geweld, andere hoeven zijn eenvoudig verlaten: het aardewerk breekt overal plotseling af en ook de munten spreken van een verlating omstreeks het begin van de derde eeuw. "Geen twijfel, of een Germaneninval heeft hier in dien tijd het Romeinsche leven, dat zich ruim honderd jaar ongestoord had kunnen ontplooien, ineens vernietigd, de landhuizen in puin geworpen en de bevolking verjaagd. "Van toen af is het welvarende Limburg van vroeger een bijna verlaten landstreek, telkens weer blootgesteld aan de invallen der Barbaren. "Niet zoodra was de Rijngrens voor een Germanenzwerm bezweken, of een eerste inval dier plunderende barbarenbenden was reeds voldoende om die vreedzame kultuur te vernietigen en voorgoed te doen verdwijnen". (De vetdrukken zijn van den schrijver). Morgen hopen wij dit leerrijk verhaal te vervolgen en daaruit een aantal conclusies te trekken. Maar dit wenschen wij reeds thans op te merken: laat de Nederduitsch Hervormde Kerk, de erfgename van de voorheen beruchte Staatskerk, die onze voorvaderen zoo bitter heeft doen lijden, besomt op het oogenblik slechts 2.91 percent der bevolking. En dit kleine groepje woont bijna uitsluitend onder den rook der schoorsteenen van de Staatsmijnen. Overal elders is hun aantal volkomen onbeduidend. Daar schuilt dus het gevaar voor Katholiek Limburg zeer stellig niet! Waar het wèl schuilt, hebben wij reeds zoo dikwijls aangetoond, dat wij ditmaal niet opnieuw in herhaling zullen vervallen. Maar het gevaar is bekend: en er wordt met kracht gewerkt om het te bezweren.
Met Gods hulp zal Limburg ook het Nationaal-Socialisme te boven komen!

22 mei 1936 **Het is onze vaste stelregel om in alle vrije kwesties gelegenheid**
te geven tot n onbelemmerde discussie in onze kolommen. Immers even stellig als 't onze plicht is dwaalleeringen op godsdienstig en zedelijk gebied uit ons blad te weren, even nuttig en noodig achten /wij het rechtzinnige geloofsgenooten ter wille te zijn bij de uiteenzetting hunner meeningen, ook wanneer zij in menig opzicht van de onze verschillen. Daarom geven wij thans gaarne 't woord aan twee jeugdige voedsterlingen onzer Nijmeegsche Alma Mater — vulgo: aan twee studenten der Katholieke Universiteit — om hen in staat te stellen hun denkbeelden omtrent de Latijnsche beschaving en hare beteekenis voor ons gewest in breeden kring kenbaar te maken. Ziehier wat zij dienomtrent te vertellen hebben: Naar analogie van "de deugd in het midden" zou men ook "de waarheid in het midden" kunnen zeggen, in dezen zin dat de onwaarheid meestal haar oorsprong in een of andere overdrijving of eenzijdigheid vindt. Zooals te betreuren viel in de vervolgartikelen "De Latijnsche beschaving" in het Limburgsch Dagblad van 24 en 25 April. Schrijver daarvan zag de klassieke cultuur in Limburg in gevaar. Hij wierp zich op als haar verdediger, doodde echter bij zijn onstuimigen ijver niet slechts haar vijanden, maar ook haar bondgenooten en heel haar voedingsbodem, zoodat zijn beschermelinge zelf kaal en onwennig staat in een vlakte zonder levenssappen. De klassieke kultuurschat is een groot goed en er dreigen voor haar misschien gevaren, maar dit is nog geen reden om de waarheid te verwringen. Hiermee is niets en zeker Limburg niet gediend. De indruk n.l. dien bovengenoemd artikel wekt is niet dat we ons ervoor wachten moeten cultuurgaven die ons door de eeuwen heen overgeleverd zijn, overboord te werpen, maar dat in vroeger eeuwen de Romeinen de eenige dragers van cultuur en beschaving waren, hoog verheven boven de moordende, brandende, plunderende en maagdenschennende barbaren, ook wel Germanen genoemd. Dat deze in een moordadigen stormloop die geheele beschaving met wortel en tak in ons gewest hebben uitgeroeid om er toch nog zooveel van over te laten dat de schrijver beweren kan, dat wij Limburgers de Gallo-Romeinsche beschaving thans nog ongerept hebben bewaard en nooit Germanen geweest zijn. Dat wij dus pal moeten staan tegen de Germaansche horden — in casu de Duitschers, die getuige de wereldoorlog nog even moordlustig en onbeschaafd gebleven zijn — hand in hand met onze Zuidelijke nevenstaten. Deze voorstelling nu is absoluut eenzijdig en onjuist. Bepalen we ons voorloopig tot het heden, dan is het niet te ontkennen, dat wij Limburgers evenals de Brabanders en de Hollanders Germanen zijn. De volksverhuizing heeft zeker dit gevolg gehad, dat de Germanen zijn vooruitgeschoven van de Rijngrens tot het kolenwoud, dat ongeveer samenvalt met de tegenwoordige grens tusschen Vlaanderen en Wallonië. Zelfs den meest oppervlakkigen toeschouwer moeten de lichamelijke verschillen tusschen den doorsnee Limburger en den doorsnee Waal opvallen, en niemand zal toch willen beweren dat bet algemeen beschaafd Nederlandsch, of het Limburgsen dialect Romaansche taalvormen zijn. En al bestaat er misschien bij velen nog een wantrouwen tegen al wat boven den Moerdijk ligt, al voelen vele Limburgers zich misschien niet geheel thuis, wanneer ze in Delft of Zwolle rondwandelen, in Frankrijk zullen ze zich zeker als vreemden voelen. De ondergrond van het Limburgsche volk is kerngermaansch, zooals de ondergrond van 't geheele Nederlandsche ging en hoe een eeuw later aan hun volksbestaan een bloedig einde kwam, ligt buiten het kader van dit artikel. Maar dat de voorstelling van een vreedzame penetratie door "kleinere benden Germanen" tegenover dergelijke brutale feiten in het niet zinkt, dit zullen onze jeugdige Germanophielen thans wellicht zelf begrijpen. Wat er na den doortocht dezer woeste horden van de oorspronkelijke bevolking in Limburg en Noord-Brabant overbleef, laat zich beter vermoeden dan beschrijven. Want om het naar waarheid te beschrijven, moesten er hetzij betrouwbare geschiedbronnen, Hetzij overblijfselen in don bodem voorhanden zijn. En beide ontbreken zoo volkomen, dal prof. Holwerda, op blz. 171 van zijn standaardwerk over "Nederlands vroegste geschiedenis" terecht kan zeggen, "dat hier een toestand van verlatenheid zal zijn ingetreden". Inderdaad er bestaat voor heel de vijfde eeuw niets dan een volksoverlevering, die een reeks opvolgers van Sint Servaes noemt, of hun namen misschien later heeft verzonnen om de pijnlijke leemte in het Episcopaat van Limbura aan te vullen. 1) Deze laatste veronderstelling wint aan waarschijnlijkheid, als wij nagaan, hoe de vernielende rooftocht der Wandalen neg geen halve eeuw later werd gevolgd door den nog ontzettenden storm der Hunnen onder hun hoofdman Hetzel of Atttila. Deze "kleine bende" was intusschen niet van Germaanschen, maar volgens het eenparig getuigenis der tijdgenooten, van Mongoolschen oorsprong, waaruit blijkt, dat het voor de Christenvolken dier dagen vrijwel onverschillig was, of zij door de Germaansche kat dan wel door den Mongoolschen kater werden gebeten. Men weet, dat door de samenwerking van Franken en Romeinen, wier veldheer Aëtius tol opperbevelhebber der verbonden troepen werd aangesteld, deze voorloopers der Bolsjewiki in het Marnedal bij Chaloras vernietigend werden verslagen in het jaar 451 na Christus. Hoeveel oorspronkelijke "inboorlingen" er na dien dubbelen orkaan van vuur en staal nog overbleven in dit voorheen zoo Moeiende gewest, waar niet alleen enkele villas, maar heele dorpen met deels weelderige van steen gebouwde, deels eenvoudige van hout en leem opgetrokken boerderijen, van de Latijnsche cultuur getuigden, en waar St. Servaes aan 't hoofd stond van een geloovig Christenvolk, dit valt thans onmogelijk meer na te gaan. Maar dat er ondanks alles een aantal Gallo-Romeinen het leven moeten hebben afgebracht, dit blijkt uit de moeite, die de Franken zich op 't laatst der vijfde eeuw hebben getroost, om deze gewesten wederom voor de Latijnsche beschaving te winnen. En hiermede zijn wij gekomen aan het kernpunt van ons betoog, den oorsprong der Franken, waarover wij in het volgend nummer een aantal interessante bijzonderheden ten baste hopen te geven.

1) Als opvolgers van St. Servaes worden in de "Acta Sanctorum" genoemd: St. Agricola, St. Ursinicus, St. Designatus, St. Renatus, St. Supplicius, St. Quirillus, St. Eucherus en St. Falco. Maar aangezien verdere levensbijzonderheden ofwel geheel of zuiver legendarisch zijn, brengt deze nomenclatuur ons niet veel verder.

25 mei 1936 **In ons vorig artikel hebben wij gezien, dal door de invallen**
van Vandalen en Hunnen de Latijnsche beschaving in dit gewest werd uitgeroeid en dat de streken waardoor de "Gccsci Gods" zijn weg had genomen, als nagenoeg verlaten oorden achterbleven, zooals mede blijkt ait de afwezigheid van overblijfselen in den bodem. Wij zagen ten slotte, dat aan die verlatenheid ten einde kwam, toen in het jaar 491 de Franken vanuit het Zuiden Limburg bereikten en bezetten. De schrijver, die ons dit verhaalt, is St. Gregorius van Tours, die in de tweede helft der volgen, de eeuw de geschiedenis van de Franken in het Latijn heeft geschreven. Deze H. Bisschop werd in het jaar 540 geboren en in 573 bekleed met de episcopale waardigheid, die hij behield tot 594, het jaar van zijn dood. Naast zijn "Historia Francorum" in twaalf boeken bezitten wij van hem nog eenige andere werken, waaronder vooral op den voorgrond treedt "De Gloria Confessorum", dat evenals 't eerste voor de geschiedenis van deze streken in de zesde eeuw na Christus van overwegend belang is. En nu is het heel merkwaardig, dat deze gezaghebbende schrijver de bakermat zijner volksgenooten geenszins in het Noorden, maar veeleer in het Zuid-Oosten zoekt. Volgens "de meening van velen" zoo schrijft hij, "zijn de Franken volksverhuizing en ondergang van het West-Romeinsche rijk eenzijdig en simplistisch voorstelt en daardoor een verkeerde indruk wekt bij lezers die iot zelfstandig oordcelen in casu niet in staat zijn. Wij verwijzen naar Tijdschrift voor Geschiedenis afl. 1, 1936, pag. 5-42. Behalve zijn eigen meening geeft Prof. Gosses daar (vooral pag. 7-13) uitspraken o.a. van den Franschen Fustel de Coulanges en F. Lot, van de groote Belgische historicus Pirenne en van bisschop Salvianus. Wie zal hèn van "germanophilie" beschuldigen? Romantisch maar wetenschappelijk onhoudbaar zijn o.a. schrijvers opvattingen van de Germanen buiten de Romeinsche rijksgrens als "rasechte wilden", zijn voorstelling alsof de Germaneninvasies alleen maar begonnen zouden zijn om een Germaanschen verwoestingsdrang voedsel te verschaffen. Opponent maakt zich schuldig aan een bijzonder gevaarlijk soort cultuur-bolsjewisme, door op meer dan één plaats culturen of volken "gewelddadig" ie laten "uitroeien", om achteraf ze toch weer als realiteit in zijn betoog te betrekken. Zoo eenvoudig is de geschiedenis niet en een zuiver gewelddadigen dood zijn maar weinig culturen en volken gestorven. Ook het West-Romeinsche Rijk "est mort de maladie interne" gelijk de Franschman F. Lot zegt. Ten onrechte meent opponent dat ons bewijs dat de Limburgers Germanen van oorsprong zijn, zou steunen op het betoog "dat de huidige taalgrens tevens de rassengrens vormt". Dit laatste betoogden wij nergens, wél dat de Romaansch-Germaansche taalgrens de grens vormt tusschen Romanen en Germanen; en dit is wat anders. Welke onwetenschappelijke opvatting van "ras en van "Germaansch" den schrijver moet voorzweven, laat zich slechts vermoeden. We vreezen dat hij Germanen = Duitschers of misschien wel = Nazis stelt. Ten overvloede brengt opponent de Noormannen ter sprake, maar alweer eenzijdig vanuit een onhistorisch standpunt. Een enkele uitspraak van een vakhistoricus kan hem misschien te denken geven: "Onze West-Indische Compagnie in de 17de eeuw vertoont nog duidelijk het dubbel aanzicht van een handelsvennootschap en een kapercompagnie", (prof. Gosses). Dat ook in de journalistiek een andere geschiedenisvoorstelling mogelijk is omtrent Germanen, Noormannen, enz., bewijst een artikel "Germaan en Romein" in de Nieuwe Eeuw van 12 Mei, door Sapiens. De Frankenkwestie: Blijkens Caesar "de Bello Gallico" 11, 4 stamden de meeste "Belgae" van de Germanen aan de overzijde van de Rijn af. De Galliërs die vroeger dit land bewoonden hadden zij verdreven. Het tegenwoordige België werd dus door eventueel achtergebleven Galliërs bewoond en door de binnengedrongen Germanen, die van het Noorden en het Oosten waren komen opzetten. En eenige regels verder noemt Caesar de Germaansche stammen: Condrun, Eburones, Caerosi en Paemoni, die blijkens verdere berichten van hem en anderen ongeveer het gebied van Belgisch Limburg, Nederlandsch Limburg en het gebied tusschen Maas en Rijn moeten hebben bewoond. En Tacitus spreekt van de Germaansche Tungri, die hun centrum in het tegenwoordige Tongeren hadden. Met de Betuwe en Zuid-Holland is Zuid-Limburg het eenige deel van Nederland dat een Romeinsche kolonisatie heeft gekend. Deze duurde van 100 voor Chr. tot plm. 200 na Chr., als de bloei der Romeinsche cultuur hier afgeloopen is, Germaansche benden overstroomen dan telkens weer Limburg en de rust voor de kolonisatie was voorbij. Alleen bezuiden de lijn Maastricht-Heerlen blijft Romeinsche invloed. Reeds plm. 300 na Chr. hebben de Romeinen alles ten Noorden dier lijn definitief opgegeven. Wat er tijdens de vierde eeuw en de volksverhuizing met Limburg gebeurde is onbekend. Zeker is in elk geval, dat na het verdwijnen der Romeinsche kolonisten, slechts Germaansche elementen aan de bevolking van Limburg zijn toegevoegd daar uit alle klassieke schrijvers van dien tijd (Ammianus Marcellinus, de Panegyrici, Zosimus e.a.) blijkt, dat de Germanen en met name de Franken het gebied ten Noorden van den weg Keulen-Boulogne overstroomden. In 358 blijken de Saliërs reeds geruimen tijd in Toxandrie (ongeveer 't tegenwoordige Noord-Brabant) te wonen. Uit de citaten door opponent aangehaald uil hetwerk van prof. Holwerda is niet te bewijzen dat de Franken geen Germanen zouden zijn geweest, alléén dat vele cultuurelementen in de beschaving der Franken ontleend zijn aan Oostersche volkeren als Scythen en Sarmaten. Volk en cultuur zijn géén begrippen die elkaar

Bij 't maaien van schollen (heidezoden, als tot strooisel in de stallen dienen), komt er een enkele maal een naar alle zijden wigvormig toeloopenden kunstig geslepen steen te voorschijn. Men noemt zoo'n steen gewoonlijk een donderbeitel of donderkeil. Toch heeft hij met het onweer niets uitstaande, maar is een steenen werktuig, voor ettelijke duizenden jaren vervaardigd en gebruikt door de bewoners der streek, die de bewerking der metalen nog niet kenden.
Gelijk algemeen bekend is vond men op verschillende plaatsen zoogenaamde urnen, zijnde steenen potten, die met asch en verschrompelde stukjes been van menschenlijken gevuld zijn.
In tal van museums van oudheden, onder anderen in dat boven den Wijnhuistoren te Zutphen, kan men ze zien.
Hoe belangrijk deze en dergelijke vondsten echter ook zijn, toch leeren ze ons niets van de lotgevallen der volken uit den voor-historischen tijd en de personen, die zich ook toen reeds verdienstelijk hebben gemaakt.
Dat veranderde eerst, toen omstreeks 50 jaar de Romeinen hier verschenen. Zij "verbeterden den moerassigen, met ondoordringbare bosschen overdekten grond; wierpen dijken op, maakten vaarten, legden wegen aan en bouwden kasteelen en burchten, waarvan de overblijfselen lang hebben bestaan." En, wat van overwegend belang was: ze brachten hier de kunst van lezen en schrijven en openden daarmee voorgoed den weg ter beschaving en verlichting. Het duurde echter nog verscheiden eeuwen voor 't volk die kunst waardeerde en vrij algemeen beoefende.
De oude Germaansche stammen, voor wie jacht, visscherij en oorlogvoeren de meest geliefde bezigheid was, hebben waarschijnlijk de schrijfkunst als een gevaarlijke tooverkunst aangemerkt, temeer daar ze door de overmachtige indringers uit het Zuiden werd. geleerd. Immers: nog in onze dagen vindt men onbeschaafde stammen, bij wie deze kunst in, een kwaden reuk staat.
Een vermakelijk staaltje daarvan verhaalt de Engelsche reiziger Marimer. Hij bezocht eens den koning van een afgelegen eiland, die Finow heette en nog nooit iets gehoord had van lezen en schrijven. Marimer poogde hem daarvan eenig denkbeeld te geven en zeide: "Zeg me maar, wat ik schrijven moet!"
De potentaat antwoordde: "Schrijf mij!" Marinier zette eenige krabbels op 't papier en één der tochtgenooten van den reiziger, die niets van het gesprek kon gehoord hebben, werd geroepen en las: "Finow".
De koning stond versteld. Driftig vatte hij t papier, bekeek het van alle kanten en riep toen: "Ik zie hier volstrekt niets, dat op mij gelijkt! Waar is mijn hoofd? Waar zijn mijn oogen? En waar mijn beenen?"
Een geruimen tijd liet hij den reiziger nog de meest verschillende namen schrijven en telkens moest een der reisgenooten gehaald worden om 't geschrevene te lezen. Daar dit steeds zonder fout geschiedde, werd de koning bang.
"We kunnen u en uwe onderdanen die kunst ook wel leeren!" verzekerde Marimer.
"O neen" riep hij hevig ontsteld. "Als mijn die tooverkunst ook verstond, zou 't me stellig van mijn kroon, ja misschien wel van "t leven berooven. Wees zoo goed met uw kameraden zoo gauw mogelijk mijn land te verlaten en er nooit meer terug te komen!"

Ja, de eenvoudige schrijfkunst is, welbeschouwd de voornaamste van alle kunsten, die ons in 't verleden terugverplaatst, zoodra we dit wenschen.
Wat de menschen in vroeger eeuwen gedacht, gedaan en ondervonden hebben, hoe ze leefden, streefden en stierven, schreven ze op en hun geschriften zijn ons als de kostbaarste erfenis nagebleven.
Een goed boek is een kostelijke schat.
Zelfs de beste vriend kan ons vaak niet altijd en overal gezelschap houden. Familiebetrekkingen; de zorg voor 't levensonderhoud, ja tal van oorzaken voeren hem soms ver van ons weg. Niet zelden ook verlaat hij vóór ons dit leven.
Maar 't boek, dat ons lief werd, vergezelt ons steeds, waar we dat wenschen. Het dringt ons zijn gezelschap nooit op en is toch ieder oogenblik daar, om ons raad en troost te verleenen, om ons te leeren

Naspeuringen van Paul Theelen: "De Latijnsche Beschaving"; Een erfenis bij uitnemendheid

N.S.B. gerust pochen op hare Germaansche voorvaderen: wij voelen ons veel veiliger aan de beschaafde zijde van de barricade! En Goddank! Aan die zijde behoort katholiek Limburg thuis, zooals wij morgen nader zullen bewijzen.

1) Deze en de volgende bijzonderheden hebben wij ontleend aan het uitmuntend werk van prof. dr. J. H. Wolwerda {Holwerda}: "Nederlands vroegste geschiedenis". (S. L. van Looy. — Amsterdam).

25 april 1936 **In ons vorig artikel zagen wij, hoe Zuid-Limburg,** nadat 't omstreeks den aanvang onzer jaartelling was geopend voor de Latijnsche beschaving, haar weldadigen invloed ruim twee eeuwen lang ondervond, totdat in het begin der derde eeuw na Christus, een woedende inval van brandstichtende en plunderende Germanenbenden de hooge cultuur van Rome gewelddadig uit ons gewest verdrong. Maar geheel verdwenen is die cultuur toch stellig niet. Immers, wèl was het platteland onbewoonbaar gemaakt voor de Gallo-romeinsche bevolking, maar in de versterkte nederzettingen vond zij een veilige schuilplaats voor de roofzucht en de woede der barbaren. De heerschers van het wereldrijk hadden trouwens een overwegend belang bij de verdediging van den verren uithoek, die thans Zuid-Limburg heet. Immers van Tongeren naar Keulen liep dwars door ons gewest de breede heirweg, die destijds dezelfde strategische beteekenis had, welke in onze dagen voor de kogelrechte autobanen is weggelegd. Deze weg doorkruiste onze huidige provincie van het Westen naar het Oosten: Maastricht diende als versterkt bruggehoofd, waar de rivier aanvankelijk per veerpont en later per brug werd gepasseerd. Vandaar liep hij over Meerssen door het Geuldal tot Valkenburg en verder zeer waarschijnlijk over Ransdaal naar Heerlen: waarna hij over Jülich naar Keulen voerde, waar hij op de grens van het barbarenland eindigde. Keulen was naar men weet een der oudste en beroemdste nederzettingen der Romeinen aan den Rijn: zooals men zich wellicht herinnert werd de versterkte stad reeds 20 jaar vóór Christus gesticht door Marcus Vispanius Agrippa, die haar zijn naam schonk: Colonia Agrippina. Ruim 400 jaar lang bleef zij een der hoekburchten van het Rijk! Geen wonder, dat de Romeinen enorme waarde hechten aan een ongestoorde verbinding van Tongeren met Keulen. Daarom bouwden zij onder Keizer Diocletiaan een heele reeks "kazematten" — niets nieuws onder de zon! — ten einde hun heirweg tegen de aanslagen der krijgszuchtige Germanen te beschermen. Eerst in onzen tijd zijn drie van deze kazematten, die de Romeinen "burgi" noemden, in deze streken ontdekt: de eerste op den Hussenberg bij Geulle, de tweede op Rondenbosch ten Noorden van Sint Gerlach en de derde op den Goudsberg tusschen Valkenburg en Ransdaal. Deze laatste "burgus" is door de zorgen van prof. Holwerda ontgraven. Rlijkens het gevonden aardewerk, heeft dit ruim twaalf bij negen meter groote fortje nog in de eerste helft der vierde eeuw een militaire bezetting gehad: ook voor Rondenbosch is door de vondst van muntstukken met de beeltenis van Keizer Constantijn, de instandhouding van dezen verdedigingsgordel tot een flink eind in de vierde eeuw onweerlegbaar aangetoond. Zoo komen wij door 't volgen van de lijn der onwraakbare steenen en metalen getuigen uit lang vervlogen eeuwen tot het tijdperk der bekeering van Limburgs bevolking door de missionarissen van Rome cv met name door den heiligen Sarbatios of Servatius.
Zelden of nooit is de levensgeschiedenis van een heilige in den loop der tijd zoo misvormd als die van Limburgs oudste geloofsverkondiger. Wat de legende van hem vertelt, weet welhaast iedere Limburger: maar wat de historie leert is heel iets anders! Sarbatios was een Armeensche leerling der Kerk van Jeruzalem: hij trok van de heilige stad, waar hij priester was gewijd, naar de verre Noordgrens van het Rijk, om daar zielen voor Christus te winnen. Maar hij kwam in deze streken geenszins terecht bij Germaansche barbaren in dierenhuiden, zooals het in religieuse optochten bij de zevenjaarlijkske heiligdomsfeesten pleegt te worden voorgesteld, maar bij welbeschaafde Gallo-romeinen, die evenwel in dezen afgelegen uithoek meestal nog heidenen waren gebleven, toen de hoofdstad reeds goeddeels voor het Christendom gewonnen was.

volk, van het Engelsche, Duitsche, van de Scandinavische volken Germaansch is. Wel hebben we rekening te houden met het feit, dat, tengevolge van zijn geographische ligging (Zuid-) Limburg van alle Nederlandsche gewesten het meest intensief de botsing der beide elementen, Gallo—Romeinsch en Germaansch, aan den lijve ondervonden heeft. Het grenst ten Zuiden onmiddellijk aan de Romaansch-Germaansche taalgrens, die de uiteindelijke exponent dezer wrijving tusschen Gallo-Romeinen en Germanen is. 't Gebied aan weerszijden dezer taalgrens, die zich in België ten naastebij dekt met den loop der Romeinsche heirbaan Boulogne-Keulen, was eenmaal het groote wrijvingsvlak, waarop Gallo-Romeinen en Germanen in bonte mengeling zich dooreen bewogen. Hoe verder men zich Noordwaarts van deze lijn verwijderde, hoe talrijker de Germanen en hoe geringer in aantal de Gallo-Romeinen werden. Naar het Zuiden toe echter werden de Gallo-Romeinen steeds talrijker en in gelijke mate verminderde het quantum Germanen. Wat ook vanzelfsprekend is: immers de Gallo-Romeinen drongen op van uit het Zuiden, terwijl de Germanen in de vierde eeuw na Chr. beginnen af te zakken uit het Noorden. De lijnen der beide uitstralingscentra raakten elkaar niet alleen, maar schoven ook over en door elkander, wat tot resultaat gaf het bonte amalgaam, waarvan wij spraken en waartusschen zich in den loop der eeuwen de taalgrens moest gaan afteekenen, die niets anders is dan de uitdrukking der uiteindelijke, altijd nog betrekkelijke stabilisatie in de tegenstreving dezer beide krachten. M.a.w. zoowel de Gallo-Romeinsche als de Germaansche invloed stieten, zoover ze konden vooruit, tegen elkaar in. Met dezen stoot en tegenstoot was langen tijd verbonden een schommeling der krachten, tenslotte echter trad er een cvenwichtstoestand in: de beide tegenpolen bleven hecht tegen elkaar drukken maar elk behield zijn terrein. Ten Zuiden van deze raaklijn kwam 't Gallo-Romeinsche element tot overheerschmg en slorpte al wat er aan Germaansch voorhanden was in zich op; ten Noorden ervan kreeg het Germaansche definitief de overhand en slorpte alles wat Gallo-Romeisch was in zich op We vinden dus heden ten dage noch ten Zuiden der lijn een zuiver Gallo-Romeinsche bevolking noch ten Noorden ervan een zuiver Germaansche. Niettemin noemen we de bevolking ten Zuiden: Gallo-Romeinsch, omdat ze dat in hoofdzaak is, en eveneens die ten Noorden: Germaansch, omdat ze dat in hoofdzaak en oorspronkelijk is.

I.

Daarmee is geenszins ontkend dat beide heel wat van elkaar overgenomen

en dus gemeen hebben. En wat het uitwisselen van cultuurgoederen aangaat, is het ongetwijfeld waar dat hier de Gallo-Romeinen, juist omdat zij n hoogere cultuur bezaten, bij uitstek de gevers waren en de Germanen op de eerste plaats de ontvangers. Maar daarom werden nog niet alle Germanen Gallo-Romeinen. Wel gebeurde dat a.h.w. met de Germanen die ten Zuiden der tegenwoordige taalgrens zaten; zij zijn opgegaan in de Gallo-Romeinsche overmacht. Ten Noorden der taalgrens echter gebeurde precies het omgekeerde: de Gallo-Romeinen die er eenmaal zaten zijn opgelost in de Germaansche overmacht. De bevolking van Waalsch-België en Noord-Frankrijk, nam dus Germaansch bloed op van de binnengedrongen Franken, die als zoodanig, d.w.z. als Germanen — want dat waren zij — daar ten onder gingen; intusschen niet zouder hun naamkaartje achter te laten: Frankrijk d.i. Frankenrijk, dankt zijn naam aan hen. Omgekeerd had bij de Limburgers en Rijnlanders bloedvermenging plaats met de daar eenmaal aanwezige Gallo-Romeinen, wat hun volksaard zeer gunstig beïnvloed heeft. Bovendien profiteerden zij het meest van de Gallo-Romeinsche beschaving. Doch niettemin zijn zij Germanen gebleven. De volken vormen zich op onnaspeurlijke wijze, maar op een gegeven oogenblik bestaan ze en is dit bestaan niet meer te ontkennen. Ras, taal, psychische eigenschappen, de historische en economische banden, zij allen werken samen om n collectiviteit te vormen, die zich één voelt en dit blijven wil. De culturen echter, geleid door het verstand, dat in diepste wezen bij alle menschen gelijk is, dus ruimleloos, breiden zich over verschillende volkeren of volksdeelen

afkomstig van Pannonië" (d.i. de Hongaarsche laagvlakte). Nu zou wellicht aan deze meening geen doorslaande beteekenis zijn te hechten, wanneer zij niet volkomen werd gedekt door de "stille getuigen", die in de graven van dezen volksstam bij menigte zijn gevonden. En hier ontmoeten wij wederom den onvermoeiden vorscher van "Nederlands vroegste geschiedenis", prof. dr. J. H. Holwerda. Het zal wel aan de luchthartigheid der jeugd zijn toe te schrijven, dat onze beide Nijmegenaren dit werk niet geraadpleegd hebben, alvorens zij naar de pen grepen om de Germaansche afkomst der Franken als een onbetwistbaar feit te boekstaven. Wij hadden toch reeds in ons eerste artikel over de Latijnsche beschaving met gepasten aandrang naar dezen voortreffelijken kenner der Oudheid verwezen. Hadden de jeugdige inzenders aan dezen aandrang gevolg gegeven dan zouden zij in dit reeds achttien jaar geleden verschenen werk de "ontdekking" hebben gedaan, dat er, gezien de onloochenbare bewijskracht der menigvuldige vondsten uit dit tijdperk, van het beweerde Germanendom der Franken nagenoeg niets overblijft.

Prof. Holwerda begint het achttiende hoofdstuk van zijn bronnenstudie met een uiteenzetting van de heerschende opvatting omtrent de herkomst der Franken, zooals zij in alle grootere en kleinere geschiedenisboeken en boekjes te vinden is. De Franken zouden ten Noorden en Noordoosten van den Beneden-Rijn hebben gewoond en daar een bond hebben gevormd, die zich meer en meer uitbreidde, totdat alle Germaansche stammen, die in deze streek woonden erin waren opgelost. Twee hoofdgroepen worden in dezen Frankenbond onderscheiden, de Ripuariërs, bewoners van den rechter Rijnoever, en de Saliërs, die in ons land een belangrijke rol zouden hebben gespeeld en die afkomstig geweest zouden zijn uit Salland in Overijssel, vanwaar zij meer en meer naar het Zuiden zouden zijn opgedrongen, gelokt door den rijkdom der Gallo-Romeinsche gewesten. Van onze streken zou dus de Frankeuslorm zijn uitgegaan, die de Romeinsche macht in Gallië vernietigde. "De hier gegeven voorstelling (vervolgt de schrijver) bevat zeker voor niemand iets nieuws, maar bevat zij ook de waarheid? — Wanneer we in onze bij uitstek Frankische streken, in Noord-Brabant of in de Betuwe, rondzien naar de overblijfselen der Frankische cultuur, dan vinden we NIETS!" Maar elders hebben de oudheidkundigen des Ie meer gevonden! "Immers het is reeds meer dan twee eeuwen geleden, dat te Doornik dat merkwaardige koningsgraf werd opgedolven met zijn rijkdom aan bijgaven, goud, edelsteenen, wapenen, sieraden en wat al niet, waarin een gouden vingerring met het zegel "Childerici regis" bewees, dat het de rustplaatst was, van dien in het jaar 481 gestorven Frankenvorst. "En diezelfde karakteristieke voorwerpen, wapenen, versierselen, aardewerk en glas, alles even eigenaardig en ontwijfelbaar te herkennen, werden nu ook sindsdien in bijna overstelpende massa teruggevonden in de uitgestrekte grafvelden van Noord-Frankrijk en België of langs den Midden-Rijn". (blz. 164). En dan gaat de hooggeleerde, aan de hand der verschillende geschiedbronnen zorgvuldig na, wat er in de oude schrijvers omtrent de Franken wordt vermeld. Vervolgens verwijst de auteur zoowel naar den Duitscher Brenner, dien hij "den besten kenner der Frankische cultuur" noemt, als naar den ???.
Franschman Fustel de Coulanges en besluit dan kort en krachtig: "Na onze kennismaking met de teksten der Latijnsche schrijvers gaven wij er de voorkeur aan, met de woorden van een bekend historicus te doen uitkomen, hoe onze historische voorstellingen betreffende de Franken, ze mogen dan nog zoozeer als dogma zijn aangenomen, volkomen op losse schroeven staan, hoe die verovering van Gallië door een Frankisch volk, hoe de vorming van een Frankenbond in onze gewesten en de vestiging dier Franken in ons vaderland, hoe dat alles niet anders is dan een product van moderne historische fantasie", (blz. 109). En nu volgt op blz. 170 een citaat, dat wij zeer speciaal in de aandacht van onze Nijmeegsche vrienden aanbevelen: "Dat hier in deze streken een dialect wordt gesproken, hetwelk onze taalgeleerden gewoon zijn Frankisch te noemen, beteekent in dit opzicht niets, zoolang niet bewezen is, dat deze naam terecht aan dit taalverschijnsel wordt gegeven en dat de bevolking, die deze taal het eerst sprak, niet ófwel reeds lang vóór de vijfde eeuw, ofwel pas lang

geographisch dekken. De Franken hebben het tot een vrij hooge cultuurvorm gebracht waai ze een groot deel der Romeinsche beschaving hebben "kunnen overnemen, n.l. in Wallonië, maar ook in W.-Vlaanderen en N.-Frankrijk. Hierbij hebben ze tegelijkertijd cultureele elementen opgenomen van de genoemde Oostersche volken en wel door bemiddeling der Gothen. Een machtige cultuurstroom gaat n.l. in de 4de eeuw van Oost naar West. Zoo is ook het optreden van. den H. Servatius (een Armeniër!) in Limburg te verklaren, (cf. prof. van Ginniken: "Onverwachte oud-Nederlandsche aansluitingen", in Onze Taaltuin 1933, pag. 1-18).
Opponent laat het voorkomen alsof wij aan 't werk van prof. Holwerda in 1918 verschenen, niet voldoende aandacht hadden geschonken. We kunnen hem slechts antwoorden, dat in 1925 van genoemd werk een tweede druk verschenen is, die blijkens de voorrede als het ware een geheel nieuw boek geworden is. Hierin noemt prof. Holwerda op pag. 248 de Franken uitdrukkelijk Germanen, waarmee het heele betoog van opponent vervalt. De Germaansche oorsprong der Franken wordt trouwens door geen enkel serieus historicus en allerminst door de Franschen (F. Lot, G. Kurtih, Fustel de Coulanges) betwijfeld. De benden van koning Clovis, die in 491 van uit het Zuiden Limburg bezetten, stieten daar op een Germaansche bevolking; de Franken zelf van Clovis waren toen zeker nog niet tot Gallo-Romeinen omgevormd. Maar afgezien daarvan, de troepen van Clovis waren klein en volksverhuizingen hadden onder hem niet plaats. Mochten er dus ook al Gallo-Romeinen of geromaniseerde Franken zijn meegekomen en gebleven, dan zijn die door hun gering aantal in de Germanen opgegaan, ('t omgekeerde proces ten Z. der taalgrens). Ze brachten echter de overgenomen Romeinsche beschaving gemengd met Frankische elementen mee en deze juist kreeg om verschillende redenen (Maas als verkeersweg, Tongeren later Maastricht bisschopszetel, ondergrond der Romeinsche kolonisatie) een zeer grooten invloed in Z.-Limburg. Heel beknopt is hiermee aangetoond 1) dat opponent ten onrechte de Germaansche oorsprong der Franken en a fortiori der Limburgers bestreed, en 2) de juiste plaats welke de Latijnsche beschaving in ons gewest inneemt.
Te betreuren is dat opponent in zijn artikel van 26 Mei weer kwesties aanroert die niet ter zake zijn. Waartoe uitweidingen over Derde Rijk. N.S.B., uitdrukkingen als "nordisch ras", "Germaansche bakersprookjes", "volksvreemde Wissenschaft" (sic) en de phrase over "Katholieke jongelui, enz?" Dit alles dient om bij den lezer vermoedens te wekken, die nu eenmaal ongerijmd zijn. De passage over het kerkelijk leergezag kan, waar dit Gezag nooit uitspraak deed over al of niet Germaan-zijn van Franken of Limburgers, nog slechts meer onverantwoorde associaties kweeken. Voor deze journalistieke methode kunnen wij geen eerbied hebben. Ook getuigt het niet van bijzondere fijngevoeligheid, dat opponent meent ons goede raad te moeten geven voor onze wetenschappelijke vorming, waar hij toch kon weten dat dit de Nijmeegsche Universiteit beter toevertrouwd moet zijn dan een dagblad-redactie. Alleen bedenke men dat de "wetenschap" niet aan germanophobie lijdt.

Naschrift van de Hoofdredactie.

Wij hebben de jeugdige Nijmegenaren de gelegenheid tot een dupliek niet willen onthouden, hoewel hun betoog de kwesties die in het geding zijn, nauwelijks raakt, laat staan tot oplossing brengt. Daarom behoeven wij na lezing en herlezing van hun slotwoord geen letter te wijzigen in onze aanvankelijke stelling:
"Het is onder den dubbelen en onafscheidelijken invloed van Romes godsdienst en Romes hoogstaande cultuur, dat het mengelmoes van volken en rassenij die op onzen bodem in den kro«s der eeuwen zijn samengesmolten, een hechte eenheid is geworden, trouw aan Vorstin en Vaderland, maar bovenal onverbrekelijk verbonden met hare geestelijke bakermat: de Kerk van Christus, Wiens Stedehouder te Rome zetelt.
Ts deze hoofdstelling door onze Nijmeegsche vrienden aan het wankelen gebracht? Of is zij voor en na helder, duidelijk en onaantastbaar gebleven? Hebben de geachte inzenders ook slechts een zweem van bewijs ten berde gebracht, dat Limburgs bevolking, hetzij in vroegere of latere eeuwen, ook maar bij benadering

en te stichten.
De schrijfkunst stelt ons zelfs in betrekking tot hen, van wie we door landen en zeeën gescheiden zijn.
Bij 't afscheid nemen hadden we hen, die zoolang al lief en leed met ons deelden, nog zooveel wenschen te zeggen, maar we waren daartoe tezeer bewogen.
Geen nood! We nemen pen en papier ter hand, schrijven een brief en werpen dien in 'de naaste postbus en weinig tijd later komt hij in 't bezit van onze dierbare betrekkingen.

Een goed schrijver, die zijn ziel in zijn werk legde, kan eeuwen lang dood en begraven zijn, er is geen tooveres van Endor noodig, om hem weer op te roepen.
In den geest staat hij naast zijn lezer en leert en vermaant hem als een dierbaar vriend.
Niemand was daarvan dieper overtuigd, dan Thomas Carlyle, zooals blijkt uit de woorden, aan het slot van zijn meesterwerk: "De Fransche Omwenteling". En we meenen niet beter te kunnen doen, dan daarmee voor ditmaal van den welwillenden lezer en de vriendelijke lezeres afscheid te nemen. Ze luiden aldus:
"En nu, o lezer, is voor ons de tijd gekomen, om te scheiden. Moeilijk was onze gezamenlijke reis, niet zonder hinderpalen, maar zij is afgeloopen. Voor mij waart gij een dierbare schaduw, de niet belichaamde geest van een broeder. Voor u was ik slechts een stem. Toch was onze verhouding eenigszins geheiligd, betwijfel dat niet! Want welke geheiligde dingen ook eens holle klanken mogen worden, hebt gij, wanneer de stem van een mensch spreekt tot een mensch, niet door de levende bron, waaruit al het geheiligde ontsprong en nog ontspringt? De mensch kan beschouwd worden als "een vleeschgeworden Woord". Het staat slecht met mij, indien ik valsch gesproken heb; uw plicht was het vlijtig te luisteren. Vaarwel!"

V. K.

Zijn heele leven heeft hij als een moedig soldaat van Christus op de bres gestaan tegen de ?e vijanden, die de Moederkerk destijds belaagden: de Barbaren aan de overzijde der rijksgrens, die telkens met invallen dreigden, de Arianen, die de Godheid van den Verlosser loochenden en zijn heidensche landgenooten, die vooral in het leger nog zeer talrijk waren. Dat er, ondanks de veldheer-ruzies, die haast bij iedere troonopvolging uitbraken, nog orde en rust heerschte in het onmetelijk wereldrijk, bewijzen de herhaalde zeer verre reizen, die de bisschop-missionaris ondernam. Hij reisde in zijn veertigjarig episcopaat (van 342-383) beurtelings naar Sardica in Thracië (thans Sofia in Bulgarije) en naar Rimini in Italië, waar hij op concilies de rechtzinnige Kerkleer verdedigde; hij begaf zich naar Antiochië in Klein-Azie, waar hij tevergeefs een verzoening poogde tot stand te brengen tusschen den Keizer Constantius in het Oosten en den troonpretendent Magnentius in het Westen, die door zijn soldaten tot Caesar was uitgeroepen, hij ondernam ten minste driemaal de verre reis "ad limina" om bij den Stedehouder van Christus raad en hulp te zoeken.

II (Slot).

Maar hij kon niet verhinderen, dat toen de Galliër Magnentius zijn legioenen in het Zuiden van Frankrijk samentrok om aan zijn mededinger een beslissenden slag toe te brengen (die verloren werd), de Germanen aanstonds van de gunstige gelegenheid gebruik maakten om de sterk gedunde garnizoenen der Noordelijke steden aan te vallen. In het rampjaar 354 bezweek heel de Noord-Oostgrens des Rijks van Straatsburg (Argentoratum) tot Tongeren (Aduatica Tungrorum). De kazemattenlinie werd overrompeld en met den grond gelijk gemaakt. En na een maandenlang beleg werd in het jaar 355 het omsingelde Keulen tot overgave gedwongen. Natuurlijk deden de Germanen wat den Germaan eigen is: of men Ammianus Marcellimis leest 1) dan wel de "Overrompeling van België" door den journalist Mokveld 2) raadpleegt, het komt juist op hetzelfde neer: moord, brand, plundering, maagdenschennis toute la lyre! Maar dan benoemt Keizer Constantius zijn neef Juliaan tot Caesar van Gallië. Reeds het volgend jaar weet de jonge veldheer (hij telde nog geen 25 jaar!) de Germanen in een slag bij de Maas te verslaan en optrekkend langs de heirbaan door Limburg en Rijnland, de grensvesting Keulen te heroveren. Dan rukt hij met zijn legioenen langs den overkant van de Rijn naar het Zuiden en in den zomer van 357 brengt hij den Allemannen bij Straatsburg een verpletterende nederlaag toe. Weer keert hij zich naar het Noorden, en in 358 vinden wij hem te Tongeren, waar hij, volgens het getuigenis van zijn geschiedschrijver, de onderwerping in ontvangst neemt van "de Franken, die wij Saliërs plegen te noemen" maar die nooit Germanen zijn geweest! Zoo was derhalve de "pax romana" weer hersteld in het bisdom van Sint Servaas door een der hardnekkigste en gevaarlijkste vijanden van het Christendom. Want het is deze Caesar Juliaan, die twee jaar later Keizer geworden, bij tijdgenoot en nageslacht berucht is geweest en gebleven als "Juliaan de Afvallige"! Wellicht is een naklank van den onvermijdelijken geestesstrijd tusschen den Katholieken bisschop en den afvalligen "Führer" tot ons gekomen in de overlevering, die wil, dat Sarbatios zijn bisschopszetel naar Maastricht verplaatste onder den druk van kwaadwillige elementen in zijn oorspronkelijke residentie. Maar hoe dit ook zij een feit is het, dat de bekeering van Limburg, vier eeuwen vóór de rest van Nederland, alleen mogelijk was door den invloed der Latijnsche beschaving, die deze streken reeds geheel had doordrenkt, toen ten Noorden der toenmalige Rijksgrens onze "Germaansche voorvaderen" nog rasechte wilden waren.

Men weet wellicht hoe in het jaar 406 de Wandalen als een niet te stuiten stortvloed over Gallië heenvielen en "Wandalia über alles" zingend, de eeuwenoude cultuur van het keizerlijk Rome ineentrapten. Maar al werd hun Germaansch spoor gekenmerkt door puinen, bloed en tranen, zij vermochten loch niet het heilig geloof te rukken uit het hart van het wreed-verdrukte volk. Limburg bleef Katholiek en Limburg bleef zich koesteren in de zon der Latijnsche beschaving. Eeuwenlang kende het geen andere schrijftaal dan het Latijn. En het is onder den dubbelen en onafscheidelijken invloed van Rome's godsdienst en Rome's hoogstaande cultuur, dat het uit zonder met volksgrenzen rekening te houden. Niet dat een cultuur op haar veroveringstocht geen veranderingen zou ondergaan. Want ook de niet verstandelijke elementen in den mensch, karakter, mentaliteit, smaak en zoovele andere factoren werken aan den opbouw eener cultuur mee. En deze factoren zijn verbonden met de ziel der volkeren. De Romeinen, die het licht der beschaving droegen in de duisternis van het Noorden, waren zelve ruwe en harde landbouwers, toen zij de Grieksche beschaving in de tweede en derde eeuw voor Chr. overnamen en deze den stempel van hun eigen zin voor recht en hun eigen streven naar practisch nut inprentten. Zoo kreeg deze beschaving in Frankrijk en al het land tot aan den Rijn tot Keulen toe een Gallische inslag, zoodat ze met recht Gallo-Romeinsch genoemd wordt. Aan den anderen kant van den Rijn woonden de Germanen met hun heel bijzondere volksaard en hun eigen, zij het nog op lage trap staande, cultuur, die we vooral nog kennen uit het Germaansche recht, dat tot ons gekomen is. In de periode van de Volksverhuizing had er nu een uitwisseling plaats van Romeinsche en Germaansche cultuurelementen, waarin de zooveel hooger staande Romeinsche beschaving het leeuwenaandeel had, doch omgevormd naar Germaanschen volksaard. Zoo heeft ook Limburg de Latijnsche cultuurschat bewaard, omgevormd naar de Germaansch eigen volksaard en vermengd met Germaansche cultuurelementen. Ook in Noord-Nederland is de klassieke beschaving doorgedrongen, maar de Germaansche factor is hier veel sterker blijven overheerschen dan, met name, in Limburg. In Limburg hebben twee beschavingen elkaar doordrongen en de klassieke is er het sterkste bewaard van alle gewesten in ons land. Hetzelfde is geschied in het Rijnland, waartegenover het land aan de rechterzijde van deze rivier staat, welks beschaving veel zuiverder Germaansch gebleven is. In plaats van ons gewest éénzijdig te oriënteeren op het Zuiden en in minachting en afkeer op te voeden voor al wat niet klassiek is, zou het beter zijn er den nadruk op te leggen, dat de- Nederlanden, maar Limburg en Rijnland in bijzonder, het gebied vormen, waar twee culturen, waarop onze Westersche beschaving rust, zich verzoenden en vereenigden. Het zijn deze zeer elementaire begrippen, welke bij ieder die de Latijnsche beschaving en in het bijzonder haar invloed in Limburg bestudeert, bekend worden verondersteld. Wanneer men echter in plaats van de kwestie zuiver objectief te gaan beschouwen, politiek, sentiment, godsdienst en wetenschap dooreenmengt en opoffert aan een politiek standpunt, krijgt men 'n dergelijke eenzijdige voorstelling van zaken, gelijk wij signaleerden in bovengenoemde artikelen. Laten we toch niet het voorbeeld van sommigen navolgen en de geschiedenis beschouwen als n stuk boetseerklei, die ieder vormen en kneden kan zóó als hij thans in politiek of ander opzicht denkt. De wetenschap is er om de waarheid en niet om de N.S.B., de R.K. St. P. of welke andere partijen ook van propagandamateriaal te voorzien. Had de schrijver de kwestie rustiger bekeken, dan zou hij zeker niet hebben kunnen beweren, dat Franken nooit Germanen zijn geweest. Als hij hier ook maar eenige bewijs voor kon aanvoeren, zou hij gewis een der grootste ontdekkingen van de laatste eeuwen op historisch gebied hebben gedaan. De vondst van de fundamenten van eenige Romeinsche villas wijst zeker op een hoogontwikkelde beschaving van de Romeinsche kolonisten in deze streken, maar zegt niets over den cultureelen toestand van de oorspronkelijke bevolking, die waarschijnlijk op n veel lager trap van ontwikkeling heeft gestaan. En wat de vernietigende werking van de Volksverhuizing betreft, schrijver zou goed doen, het boek van den Franschen schrijver F. Lot: La Fin du Monde Antique eens door te lezen of het verslag van de rede die prof. Gosses op het zestiende Nederlandsche philologencongres gehouden heeft, waarin deze o.a. zegt: dat reeds vóór vierhonderd een vreedzame infiltratie van Germanen heeft plaats gehad, dat het Romeinsche Rijk met Germaansche soldaten tegen de Germanen dei- Volksverhuizing streed. Wij citeeren Versl. pag.:

"Een duidelijke nationale tegenstelling tusschen de Rijksbewoners en de Germanen komt maar weinig tol uiting, wel natuurlijk een gevoel van vijandschap tegen diegenen die de grenslanden plunderden en tegen hen die zich eigenmachtig en gewelddadig binnen het Rijk zochten te nestelen, Maar toch, wanneer zulke invallers zich daar daarna naar deze streken is gekomen". Mogen de geachte inzenders hieruit leeren, dat taalgeleerdheid een heel mooie wetenschap is, maar dat zij voor de geschiedenis slechts betrekkelijke beteekenis heeft. Wie zich deze waarheid helder voor oogen stelt is reeds een heel cindweegs op den goeden weg!

Maar wanneer de Franken dus geen "Nordische Menschen" waren, waar kwamen zij met hun eigenaardige cultuurvormen dan vandaan? Ook hierop geeft prof. Holwerda een duidelijk en onomwonden antwoord: zij kwamen uit het Zuid-Oosten van Europa en met name van de oevers der Zwarte Zee. "Daar in Zuid-Rusland en verder in de landen ten Noorden van den Balkan, in de vlakten van Hongarije, het oude Pannonië, ligt de bakermat van wat in de Frankische beschaving zoo karakteristiek is", (blz. 185.) Wij kunnen de bewijsvoering van den Leidschen hoogleeraar, die een twintigtal bladzijden van zijn boek heeft gewijd aan de beschrijving en vergelijking van talrijke voor en na ontdekte cultuurresten op den verren en langdurigen weg, dien de Franken hebben gevolgd bij hun trek van de boorden der Zwarte Zee tot aan de oevers der Seine en Loire, onmogelijk in bijzonderheden weergeven: wij verwijzen belangstellenden naar het interessant en met tal van fotos geïllustreerd werk, dat in iedere goede bibliotheek te vinden is. Maar dit zullen onze jeugdige opponenten wel reeds hebben begrepen, dat juist een rustige en welbezonnen geschiedbeschouwing den verstandigen onderzoeker moet brengen tot de erkenning, dat de Franken, hoewel zij zeer stellig geen raszuivere Scythen (Zuid-Rusland heette destijds Scythië) of Hongaren waren, toch allerminst Germanen genoemd morgen worden. Dit wordt ten overvloede nog bevestigd door het onderzoek der schedels van een blijkens de bijgaven ontwijfelbaar Frankisch grafveld in de buurt van Katwijk. De anthropoloog Dr. Sasse, die dit onderzoek met wetenschappelijke nauwgezetheid verrichtte, sprak er destijds in de Oudheidkundige Mededeelingen van het Rijksmuseum van Oudheden (deel V) zijn teleurstelling over uit, "dat de gevonden schedeltypen zulk een mengeling van rassen vertoonden". Geen wonder! zegt prof. Holwerda: "immers de historie had hem geleerd in de Franken rasechte Germanen uit het Noorden te zien!" Maar hij kwam tot de conclusie, dat er van de typische kenmerken "des Nordischen Menschen" bij de Franken weinig of niets te bespeuren viel Wij eindigen voor ditmaal met een welgemeenden raad aan onze Nijmeegsche vrienden. Het is heden ten dage een minder prettige gewoonte der jongeren om over de wetenschap dei ouderen geringschattend te denken en te spreken. Men proeft deze geringschatting uit de wijze, waarop zij al te dikwijls over het werk der grijsheid den staf pogen te breken. Maar wanneer zij zelf aan den arbeid tijgen, dan blijkt gewoonlijk al spoedig, dat de jeugdgebreken van lichtvaardigheid, onbezonnenheid en tekort aan ernstige studie hun leelijke parten spelen. En daarom is dit ons gratis advies aan de jonge Nijmegenaren: begint eerst met een wetenschappelijk onderzoek van Limburgs geschiedenis. Bepaalt u niet tot de vluchtige kennis, die het oppervlakkig lezen van bladen en tijdschriften als "De Dietsche Gedachte" en meer dergelijke tendenz-periodieken u verschaffen kan. Maar raadpleegt ernstige en degelijke schrijvers en oudheidsvorschers; en tracht niet van de studie een soort amusementslectuur te maken. Dan zult gij in staat zijn tot een rustig, bezonken en wèl gedocumenteerd oordeel over de Latijnsche beschaving in Limburg. En dan zal het schrijver dezes een eer en een genoegen zijn nogmaals met u van gedachten te wisselen.

26 mei 1936 **Wij vragen den dezer verontschuldiging voor den onbehoorlijken omvang**

van onze repliek aan het adres der jeugdige inzenders uit Nijmegen, die ten onrechte hebben getracht te Latijnsche beschaving van Limburg te beknabbelen en aan de Frankische cultuur een Germaanschen oorsprong toe te dichten. Doch wij achten de juiste kennis van Limburgs verleden van te groote beteekenis voor het huidig geslacht, om haar te laten bedelven onder de waandenkbeelden van een door "volksvreemde Wissenschaft" misvormde geschiedkunde. Daarom zij het ons vergund in dit laatste artikel onzer nieuwe serie nog een beknopt overzicht te geven van de raszuiver en Germaansch zou zijn geweest?

Immers neen! Hoogstens kan men erover van meening verschillen in welke mate de verschillende elementen in den loop der tijden zijn dooreengemengd, en hoe groot het percentage van ieder der samenstellende deelen geweest is!

Juist hetzelfde geldt voor de Franken. Laten de jongelui zich nu eens met eigen oogen gaan overtuigen van de kunstproducten der Franco-gallische cultuur en met name van de rijke vondsten, die reeds in het jaar 1653 aan het licht zijn gebracht bij de ontdekking van Childeriks koningsgraf te Doornik. Dan zullen zij zien, dat deze cultuur de duidelijkste sporen draagt zoowel van de Latijnsche beschaving — o.m. in de opschriften — als van de Oostersche sierkunst, maar dat er geen schijn of schaduw van Germaanschen invloed in te bespeuren valt.

Intusschen waren ook deze Franken ontegenzeggelijk van gemengd ras: hun schedels bewijzen het! Hoogstwaarschijnlijk waren zij tijdens hun verren tocht vermengd met tal van vreemde, ook Germaansche elementen, maar stellig behoorden zij oorspronkelijk door kunst en cultuur tot een volk uit het Zuid-Oosten, waar nooit Germanen hebben gewoond! Dat heeft prof. Holwerda met de bewijsstukken in de hand onweerlegbaar aangetoond: en deze conclusie vindt men ook in de tweede omgewerkte uitgave van zijn boek! Inderdaad, "een machtige cultuurstroom is in de vierde eeuw van het Oosten naar het Westen gegaan", maar deze heeft ons allerminst Germaansche, maar volop. Gracco-Romeinsche beschaving gebracht: Sint Servatius, die door zijn ambtgenoot Athanasios "Sarbatios" wordt genoemd, is er een levend voorbeeld van! En de Franken, die honderd jaar na zijn dood de oude, ondanks alles nog levende traditie weer herstelden, leveren ons een tweede niet minder treffend exempel.

Ten slotte hebben de geachte inzenders overvloed van gelijk met hun bewering, dat het niet alleen vernielingsdrang was, die de Wandalen en Noormannen dreef tot hun rooftochten: want het was meteen landhonger, in zijn meest brutalen vorm.

En wederom hebben zij gelijk met hun stelling, dat het Romeinsche Rijk aan inwendig verval is ten onder gegaan, evenals b.v. de Republiek der Vereenigde Provinciën op het einde der achttiende eeuw.

Maar dit lijkt ons allerminst een verontschuldiging voor den euvelmoed der barbaren bij de volksverhuizing, noch voor dien der Sansculotten bij hun overweldiging van ons vaderland.

Dit alles moge den geachten inzender wellicht "simplistisch" lijken. Maar wij zijn nu eenmaal zoo eenvoudig van geest, dat wij roof en plundering als verfoeilijke gewelddaden verwerpen, onverschillig door wien of wanneer zij werden gepleegd.

En wanneer dit nu "misleidend woordgegoochel" moet heeten, dan aanvaarden wij deze kwalificatie zonder een zweem van slecht humeur, met een toegeeflijken glimlach voor de bekende neiging tot het gebruik van krachttermen bij onze moderne jeugd.

Zouden de heeren-studenten misschien ietwat uit hun humeur zijn geraakt over onze vriendelijke aansporing om te studeeren?

Dat zou niet zóó verbazingwekkend zijn als het op het eerste gezicht schijnt. Want studeeren is vanouds iets anders dan student zijn.

Doch hoe dit ook zij, wij sluiten thans de discussie en hopen de heeren weer welkom te mogen heeten, wanneer zij hun studie met succes zullen hebben voltooid.

mengelmoes van volken en rassen, die op onzen bodem in den kroes der eeuwen zijn samengesmolten, een hechte eenheid is geworden, trouw aan vorstin en vaderland, maar bovenal onverbrekelijk verbonden aan hare geestelijke bakermat: de Kerk van Christus, wiens Stedehouder te Rome zetelt. Laat dan gerust onze volksgemeenschappers het heilige Pinksterfeest misbruiken om op de "vale ouwe" hun rasverbondenheid met de Germaansche voorvaderen te vieren en zich opnieuw te dompelen in de "oude tradities" — de Hemel beware ons! — van hun stam: wij Katholieke Zuiderlingen, die Gode zij dank nooit Germanen geweest zijn, blijven trouw aan de Eeuwige Stad "Rome aeterna", de Moeder der Latijnsche beschaving alle eeuwen door!

1) Ammianus Marcellinus (330—390) is een geschiedshrijver van het Romeinsche Rijk in den lateren Keizertijd. Zijn werk omvat 31 boeken, waarvan de laatste achttien bewaard zijn. In het veertiende boek schetst hij den krijgstocht van Juliaan tegen de Germanen in tal van belangwekkende bijzonderheden. Maar gemakkelijk leesbaar is zijn harde soldatentaal niet, en wij kunnen zijn boeken niet als amusementslectuur aanbevelen"
2) "De overrompeling van België" is beschreven door L. Mokveld, oorlogscorrespondent van "De Tijd". De bundel, ervaringen als Nederlandsch journalist opgedaan tijdens een viermaandelijkch verblijf bij de Duitsche troepen in België" is in 1916 uitgegeven bij Brusses Uitgeversmaatschappij te Rotterdam. Het is een beschrijving naar het leven, heet van de naald, zonder ophef, waarheidsgetrouw. En het laat zich veel gemakkelijker lezen dan Ammianus Marcellinus.

29 april 1936 **DE GELOOFSTROUW VAN KATHOLIEK LIMBURG**

IN VROEGERE EEUWEN EN IN ONZE DAGEN

Naar aanleiding van ons dubbel-artikel over de Latijnsche beschaving maakt men ons van hooggeachte zijde twee opmerkingen, waarvan de eerste den tijdsduur geldt tusschen de bekeering van Limburg en die der rest van Nederland, welken tijdsduur wij volgens onzen zegsman wat erg ruim zouden hebben gesteld. Immers Sint Servaas werd bisschop van Tongeren omstreeks 342 en Sint Willebrord werd door Paus Sergius tot bisschop van Utrecht gewijd in het jaar 695. Dit maakt dus een verschil van 353 jaren en niet van "vier eeuwen" zooals wij schreven. De opmerking is volkomen juist wat de jaarcijfers aangaat. Men vergete evenwel niet, dal St. Servaas op den bisschopszetel van Tongeren waarschijnlijk reeds enkele niet met name bekende voorgangers heeft gehad — de vrijheid der katholieke geloofsprediking werd immers in het Romeinsche Rijk reeds anno 313 officieel toegestaan door het Edict van Milaan — terwijl 't daarentegen vaststaat, dat Sint Willibrord de eerste bisschop van Utrecht is geweest. Daarbij komt nog, dat het Noorden van ons land nog ruim een halve eeuw na de wijding van Sint Willebrord heidensch is gebleven, daar de Friezen, die destijds een groot deel van het tegenwoordige Holland beheerschten, zich zoo vijandig toonden tegenover het Christendom, dat zij nog in 754 Sint Bonifatius, den Apostel der Germanen, bij Dokkum wreedaardig om het leven brachten. Wanneer men deze feiten nagaat, dan ziet men, dat onze schatting der tijdsruimte tusschen de bekeering van Zuid- en Noord-Nederland toch niet zoo ongemotiveerd is als zij op het eerste gezicht wellicht schijnen moge. De tweede opmerking van hooggeachte zijde meldt Limburgs geloofstrouw. Is ons gewest ook in onzen tijd nog altijd even onverbrekelijk verbonden aan zijn geestelijke bakermat, Rome, als het placht te zijn tijdens de bijna zestien eeuwen, die sinds de komst van St. Servaas zijn verloopen? Heeft de Katholieke Kerk ook in deze streken niet te lijden van de algemeene kwaal dezer dagen: overschatting van de stoffelijke en lijdelijke naast onderschatting van de geestelijke en eeuwige levenswaarden? En is speciaal in de mijnstreek de onwrikbare geloofseenheid van Limburg niet aangetast door de toestrooming van een menigte andersdenkenden, zoowel uit 't eigen land als uit den vreemde?

eenmaal vastgezet hadden, dan ontstond weldra een passable verhouding tusschen ingeboren en vreemde indringers. Enkele aristocratische literaten mochten een zekere hautaine minachting loonen, de lagere bevolking voelde zich kennelijk behaaglijker in een staat van eenvoudige structuur onder een barbaarsch koning met zijn volgelingen, dan in het Rijk dat geen veiligheid meer gaf, topzwaar was geworden door zijn ambtelijk "apparaat en waar men weinig vrijheid meer genoot Trouwens slechts kleinere Germaansche benden hebben zich van bet keizerrijk — dat ze niet wilden vernietigen; eerst Karel de Groote heeft de keizerskroon aangenomen — meester gemaakt. Van een Volksverhuizing is dan ook eigenlijk geen sprake, geheele stammen zijn niet over den Rijn getrokken. Zoo zouden er nog meer fouten zijn op te sommen in dit door gevoel ingegeven artikel. Het is echter niet zoozeer de bedoeling- fouten aan te klagen dan wel de waarheid te toonen zonder partijdigheid en zonder de wetenschap te verpolitiseeren. Limburg is Germaansch met sterk Latijnsche inslag, geen gewest van ons land heeft deze zoo sterk bewaard als Limburg, wat voor onze provincie een geweldige cultuurschat beteekent. Deze inslag geeft den Limburger die bijzondere nuance in zijn beschaving, die de doorsnee Hollander b.v. zoo vaak mist. Dit moet ons echter niet de oogen doen sluiten voor de cultuurgoederen, die we van Germaansche zijde hebben ontvangen en ons zeker niet wegens een politieken staatsvorm een éénzijdigen haat doen opvatten tegen een volk waarmee we zooveel gemeen hebben. Aan het slot van deze beschouwingen verzoeken wij den lezer zijn oordeel nog even op te schorten tot hij kennis zal hebben genomen van onze repliek in de eerstvolgende nummers van ons blad.

23 mei 1936 **Het is de jeugd gemakkelijk te vergeven, dat zij aan de omschrijving**

van haar denkbeelden nog niet die nauwlettende zorg besteedt,
Welke den mensch zich eerst op later leeftijd pleegt eigen te maken.

Daarom verbaast het ons slechts matig, dat de lezer reeds in de eerste alinea van het lijvig gewrocht onzer Nijmeegsche vrienden, dal wij in ons vorig nummer onverkort plaatsten, op een geheel onjuiste voorstelling van onzen gedachtengang wordt onthaald. Immers dat wij "de klassieke cultuur in Limburg" bedreigd zouden meenen, is een puur verzinsel. Wij hebben in ons dubbelartikel van bijna "vier kolommen met geen enkel woord over het klassieke Rome gerept! En terecht! Immers toen de Latijnsche beschaving in onze gewesten doordrong, was de klassieke periode te Rome reeds goed en wel achter den rug. Wel kenden de bewoners dezer landen sinds Caesars zegetocht door Gallië een militaire bezetting, met Romeinsche garnizoenen, maar de vreedzame landkolonisatie begon pas in de laatste jaren der eerste eeuw na Christus, om tegen het einde der tweede eeuw het toppunt van haar bloei te bereiken. Edoch Tacitus, de Romeinsche geschiedschrijver, met wien de rij der klassieke auteurs sluit, stierf in het jaar 119; en men kan licht bevroeden, dat de invloed van zijn werken op de eerzame landbouwers in het verre Noorden van het Rijk, slechts zeer beperkt van omvang en zeer gering van doordringingskracht moet zijn geweest. Neen, met de klassieke cultuur heeft Limburg eerst voorgoed kennis gemaakt tijdens de Renaissance, welke voor onze streken inderdaad een "volksvreemde" beweging was, al valt haar invloed op het hooger ontwikkelde deel der natie niet te onderschatten. Het was dan ook niet de klassieke cultuur, maar de Gallo-Romeinsche beschaving, die in Limburg ruim honderd jaren heeft geheerscht. En hoe ruim zij over onze heuvelen en valleien was verspreid, hoe torenhoog zij uitstak boven de barbaarschheid aan de overzijde van den Rijn, bewijzen haar overblijfselen in den bodem Van ons gewest veel beter dan lange en geleerde betoogen. Bat deze beschaving gewelddadig is uitgeroeid, staat muurvast door de brandsporen, die bij nagenoeg alle opgravingen aan den dag treden en die in den mergelsteen keer op keer hun onuitwischbaar merkteeken hebben achtergelaten. En dat ten slotte na den val van het Keizerrijk, toch de gekerstende beschaving van Rome bleef heerschen in deze streken, zullen we dezen jongeren toch wel niet behoeven te leeren!

historie dezer streken tijdens het bewind der Frankische koningen. De eerste, die hier na de vernielende stormen van Vandalen en Hunnen weer vasten voet kreeg, was de beroemde koning Clovis, wiens doop op Kerstdag van het jaar 493 een nieuw tijdperk °pende in de ontwikkeling van het Gallische Christendom. Men weet, hoe deze koning in het jaar 481 zijn vader Clilderik, van wiens beroemd koningsgraf te Doornik wij in ons vorig artikel gewag maakten, in het bewind opvolgde en hoe lui hen jaar later — dus nog vóór zijn bekeerling — de Frankische heerschappij in het land der Tongeren vestigde. Op welken lagen trap van cultuur de weinige inboorlingen, die de gruwelen der Germaansche en Mongoolsche invasie hadden overleefd, hun armzalig leven in deze streken sleten, blijkt niet alleen uit de nagenoeg geheele afwezigheid van overblijfselen uit dit tijdperk, maar niet minder uit een beroemde passage in het werk "De Gloria confessorum" van St. Gregorius van Tours (540—594). Ziehier wat wij in dit werk lezen over den staat van verval, waarin het graf van Limburgs heiligen bisschop Servatius werd aangetroffen, door zijn opvolger in de zesde eeuw, Sint Monulfus: "Herhaaldelijk hadden de geloovigen van houten balken en planken een kapel gebouwd, die echter telkens, hetzij door stormen werd vernield, ofwel vanzelf ineenstortte. Maar toen na verloop van tijd Monulfus bisschop werd van deze stad (Maastricht) bouwde hij ter eere van zijn roemrijken voorganger een grooten tempel, dien bij rijk versierde en waarin hij met veel praal en luister het gebeente van den heilige liet overbrengen." (Gapul LXXII) 1) Dit dit merkwaardige citaat, dat uit het laatst der zesde eeuw dagteekent, valt velerlei te leeren: ten eerste, dat omstreeks zestig jaar na de komst der Franken "in het land van Tongeren", op de plek van het tweemaal verwoeste Maastricht, reeds weder een nederzetting was ontstaan, die met wat goeden wil een "stad" genoemd kon worden; ten tweede, dat ondanks de verwoestende stormen der volksverhuizing, de heugenis aan den eersten bisschop van Tricht nog geenszins verloren was gegaan; ten derde, dat derhalve ondanks alles "Limburg zich bleef koesteren in de zon der Latijnsche beschaving", zooals wij terecht mochten schrijven in ons nummer van 25 April; ten vierde, dat in het midden der zesde eeuw deze beschaving reeds zulke vorderingen had gemaakt bij de betrekkelijk kort geleden bekeerde Franken, dat de zoon van een hunner edellieden tot bisschop kon worden gewijd en de kroon der heiligheid wist te verwerven, en ten vijfde, dat tegelijk met het veld winnen van Rome's invloed ook de cultuur zich wederom dermate verhief, dat door den bouw van een grooten en rijk versierden tempel op het graf van St. Servaas, opnieuw getuigenis werd gegeven van de levenwekkende kracht der onafscheidelijke tweelingzusters: de Katholieke Kerk en de religieuse kunst!

Buiten den invloed van het verwoestende Germanendom, kon de Latijnsche beschaving zich in den loop der drie volgende eeuwen zegenrijk ontplooien te midden van een bevolking, die ongetwijfeld uit tal van ongelijksoortige elementen was samengesteld, en waarin de afstammelingen der Eburonen zich hadden vermengd met de Romeinsche kolonisten, met enkele achtergebleven volksverhuizers en met de allesbehalve raszuivere Franken, maar die weder oplook als ten bloem na een onweersbui, zoodra zij opnieuw werd gekoesterd door de geesteswarmte van den godsdienst en de cultuur van Rome. Nog eenmaal in Limburgs geschiedenis is die cultuur met vernietiging bedreigd. En weer waen bet de Germanen, die brand en plundering, dood en verderf brachten in deze vreedzame oorden. "furore Normannorum, libera nos Domine"2) zongen de vrome scharen, wanneer zij ter Kruisprocessie trokken en evenals heden ten dage de van alle Heiligen langs straten en pleinen, velden en beemden deden weergalmen.